

яке становить певну трудність для початківців, особливо для дітей).

Дане видання розраховане переважно на тих, хто оволодіває першонавичками гри на блокфлейті-сопрано київського виробництва. Нотний матеріал, який систематизовано за принципом зростання трудності, може бути використаний також для навчання гри на блокфлейтах інших систем: тульській, японській, німецькій (аплікатурні таблиці додаються).

Навчання гри на блокфлейті, як і на інших духових інструментах, вимагає розвитку виконавського апарату, техніки дихання, оволодіння комбінаційно-аплікатурними навичками. Учень засвоює основи музичної грамоти, технічні засоби, привчається свідомо сприймати музику.

Така підготовка стає надійною базою для дальнього удосконалення виконавської майстерності на блокфлейті, а також для можливого переходу в майбутньому до навчання гри на складніших музичних інструментах — гобої, фаготі, кларнеті, трубі та ін.

Інструментов — хроматическая продольная флейта (блокфлейта-сопрано). От блокфлейтів других систем она отличается в первую очередь прогрессивным решением хроматизации звукоряда, заимствованным у хроматической сопилки (без полу-закрывания отверстий, представляющего определенную трудность для начинающих, особенно для детей).

Данное издание рассчитано в первую очередь на тех, кто овладевает первоначальными навыками игры на блокфлейте-сопрано киевского производства. Нотный материал, систематизированный по принципу нарастания трудности, может быть использован также для обучения игре на блокфлейтах других систем: тульской, японской, немецкой (аплікатурные таблицы прилагаются).

Обучение игре на блокфлейте, как и на других духовых инструментах, требует развития исполнительского аппарата, техники дыхания, овладения комбинационно-аплікатурными навыками. Ученик усваивает основы музыкальной грамоты, технические средства, приучается сознательно воспринимать музыку.

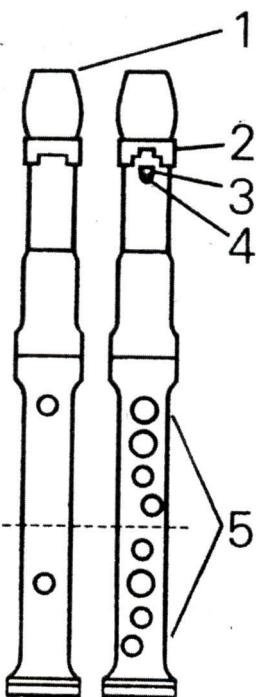
Такая подготовка становится надежной базой для дальнейшего усовершенствования исполнительского мастерства на блокфлейте, а также для возможного перехода в будущем к обучению игре на более сложных музыкальных духовых инструментах — гобое, фаготе, кларнете, трубе и др.

БУДОВА КИЇВСЬКОЇ БЛОКФЛЕЙТИ

В основі будови блокфлейти — циліндричної форми трубка, виконана з ебоніту, дерева, металу; зовні на ній є виступи (потовщення) для з'єднання частин, вдування повітря та змінення відувного кінця інструмента.

КОНСТРУКЦІЯ КІЕВСКОЇ БЛОКФЛЕЙТИ

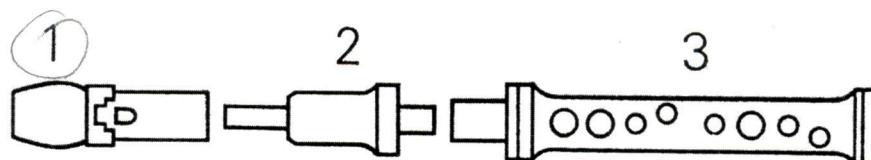
В основі конструкции блокфлейты — цилиндрической формы трубка, выполненная из эбонита, дерева, металла; снаружи на ней имеются выступы (утолщения) для соединения частей, вдувания воздуха и упрочнения выдувного конца инструмента.

Загальний вигляд київської блокфлейти.
1 — щілина для вдування повітря;
2 — настроювальне кільце;
3 — голосник;
4 — загострений край;
5 — аплікатурні (ігрові) отвори.

Общий вид киевской блокфлейты.
1 — щель для вдувания воздуха;
2 — настроочное кольцо;
3 — голосник;
4 — заостренный край;
5 — аплікатурные (игровые) отверстия.

Складається блокфлейта з трьох частин, які легко з'єднуються між собою: 1 — мундштучної (вдувної), 2 — з'єднувальної, 3 — аплікатурної.

Верх мундштучної частини виконаний у формі дзьоба і закритий корком із щілиною для вдування повітря. На трубці інструмента зроблено виріз — голосник; нижній його край загострений. Між дзьобом і голосником знаходиться рухоме настроювальне кільце.

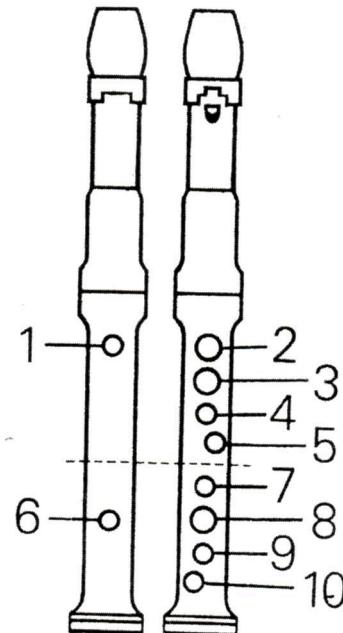
АПЛІКАТУРНІ ОТВОРИ

На аплікатурній частині інструмента розміщено десять ігрових отворів: п'ять для лівої руки і п'ять для правої. За розміром вони розділяються на великі і малі.

Малі отвори міняють висоту звучання блокфлейти на півтону, великі — на тон.

1-й і 6-й отвори призначено для великих пальців; 5-й і 10-й, які зміщені трохи вбік, — для мізинців; 2-й, 3-й, 4-й, 7-й, 8-й, 9-й — для решти пальців.

Отже, в грі на київській блокфлейті, на відміну від інших типів блокфлейт, беруть участь всі пальці, тому їх слід нумерувати так само, як у фортепіанній літературі: від великого (перший) до мізинця (п'ятий).

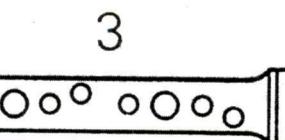

ПОЗНАЧЕННЯ АПЛІКАТУРИ

Аплікатура позначається по-різному, залежно від конкретних умов, потреб, зручності. Наприклад, аплікатуру звука ля можна словесно або письмово характеризувати як закривання 1-го, 2-го і 6-го отворів. Припустимим є й інше визначення: закривання 1-го і 2-го лівих і 1-го правого отвору (виходячи з того, пальці якої руки працюють).

Але найкраще сприймається і запам'ятовується графічне зображення аплікатури блокфлейти. Його

состоїть киевська блокфлейта із трьох частей, які легко соединяются между собой (рис. 2): 1 — мундштучной (вдувной), 2 — соединительной, 3 — аппликатурной.

Верх мундштучной части выполнен в форме клюва и закрыт пробкой со щелью для вдувания воздуха. На трубке инструмента имеется вырез — голосник; нижний его край заострен. Между клювом и голосником находится подвижное настроочное кольцо.

АППЛИКАТУРНЫЕ ОТВЕРСТИЯ

На аппликатурной части инструмента размещены десять игровых отверстий: пять для левой руки и пять для правой. По величине они разделяются на большие и малые.

Малые отверстия меняют высоту звучания блокфлейты на полтона, большие — на тон.

1-е и 6-е отверстия предназначены для больших пальцев; 5-е и 10-е, смещенные несколько в сторону, — для мизинцев; 2-е, 3-е, 4-е, 7-е, 8-е, 9-е — для остальных пальцев.

Таким образом, в игре на киевской блокфлейте, в отличие от других типов блокфлейт, принимают участие все пальцы, поэтому их следует нумеровать так же, как в фортепианной литературе: от большого (первый) до мизинца (пятый).

ОБОЗНАЧЕНИЕ АППЛИКАТУРЫ

Аппликатура обозначается по-разному, в зависимости от конкретных условий, требований, удобства. Например, аппликатуру звука ля можно словесно или письменно охарактеризовать как закрывание 1-го, 2-го и 6-го отверстий. Допустимо и другое определение: закрывание 1-го и 2-го левых и 1-го правого отверстия (исходя из того, пальцы какой руки работают).

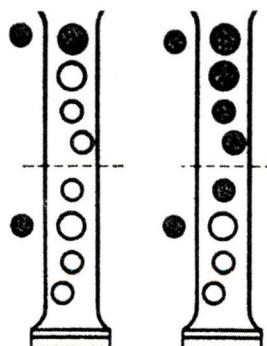
Но лучше всего воспринимается и запоминается

виразності та наочності сприяє наявність отворів різного розміру та зміщення отворів для мізинців. Як приклад, наводимо графічне зображення аплікатури звуків *ля* і *мі*.

Аплікатура звуків *ля* і *мі*.
Зліва від трубки блокфлейти показані отвори для великих пальців (1-й і 6-й). Затушовані отвори вважаються закритими.
Пунктирна лінія умовно розділяє зону лівої і правої руки.

Як уже згадувалось, київська блокфлейта являє собою синтез форми блокфлейти та аплікатурної системи хроматичної сопілки. Вона помітно перевершує блокфлейти інших систем за обсягом звукоряду, технічними можливостями і, головне, за доступністю освоєння та зручністю гри. Її аплікатура має свої особливості.

Посібник містить також аплікатурні таблиці для декількох найбільш вживаних в нашій країні блокфлейт інших систем, правила гри на яких аналогічні київській блокфлейті. В таблицях прийняті такі умовні позначення:

Аплікатура звуков *ля* и *ми*.
Левее трубки блокфлейты показаны отверстия для больших пальцев (1-е и 6-е). Затушеванные отверстия считаются закрытыми.
Пунктирная линия условно разделяет зону левой и правой руки.

Как уже упоминалось, киевская блокфлейта представляет собой синтез формы блокфлейты и аппликатурной системы хроматической сопилки. Она заметно превосходит блокфлейты других систем по объему звукоряда, техническим возможностям и, главное, по доступности и удобству игры. В ее аппликатуре есть свои особенности.

В пособии помещены также аппликатурные таблицы для нескольких наиболее распространенных в нашей стране блокфлейт других систем, правила игры на которых аналогичны киевской блокфлейте. В таблицах приняты следующие условные обозначения:

Відкритий отвір		Открытое отверстие
Закритий отвір		Закрытое отверстие
Напізакритий отвір		Полузакрытое отверстие
Напівзакритий отвір		Полузакрытое отверстие
Щілиноподібний отвір (відкритий менше ніж наполовину)		Щелевидное отверстие (открытое менее чем наполовину)

ПІДСТРОЮВАННЯ БЛОКФЛЕЙТИ

Звучання блокфлейти можна понижувати майже на півтону, легко насуваючи настроювальне кільце на голосник. Того ж ефекту, і навіть більшого, можна досягти розсуванням частин інструмента; але цим зловживати не слід, бо звуки, які видобуваються закриттям останніх аплікатурних отворів, перестають чисто іntonуватися.

ПОДСТРАИВАНИЕ БЛОКФЛЕЙТЫ

Звучание блокфлейты можно понижать почти на полтона, слегка надвигая настроочное кольцо на голосник. Того же эффекта, и даже большего, можно добиться раздвижением частей инструмента; но этим злоупотреблять не стоит, так как звуки, которые извлекаются при закрывании последних аппликатурных отверстий, перестают чисто интонироваться.

ЗБЕРІГАННЯ БЛОКФЛЕЙТИ

Після закінчення гри блокфлейту треба дбайливо витерти всередині м'якою ганчіркою чи замшею і покласти до футляра.

Необхідно берегти блокфлейту від падіння, ударів, різких коливань температури. Пам'ятайте: найчутливішим місцем в інструментах цього типу є загострений край голосника. Пошкодження його призводить до втрати звучання.

НАВЧАННЯ ГРИ НА БЛОКФЛЕЙТИ

Успішному засвоєнню першонавичок гри на блокфлейті сприяє послідовність навчання в порядку поступового ускладнення ритмічних, тональних, апплікатурних та інших завдань.

Засвоєння кожного звука повинно проходити протягом одного-двох уроків; цього звичайно вистачає для надійного вивчення його апплікатури.

Чистоти іntonування учень добивається, змінюючи силу вдування повітря та ступінь напруження губних і щічних м'язів. Це істотно впливає на висоту, повноту, силу, тембр звука. При збільшенні напруження м'язів звучання підвищується, при послабленні — знижується.

Слід зауважити, що ці прийоми потребують старажинного відродження: якщо користуватись ними невміло, вони можуть привести до передування або неякісного звуковидобування.

Найдоступнішим для дитини є звук ля першої октави¹. Він видобувається закриванням найменшої кількості отворів: 1-го і 2-го. Для підтримки інструмента в потрібному положенні закривають ще й 6-й отвір. Сила вдування повітря дорівнює нормальному видиху.

Початок видиху можна образно пояснити дитині як вимовляння пошепки складу «ту». Це так звана атака звука.

Спочатку учень видуває звук довільної тривалості, поступово наближаючись до тривалості цілої ноти, на яку маленькому флейтистові, як правило, вистачає запасу повітря.

Коли звук ля засвоєно, можна приступити до вивчення нотних прикладів. Тривалості нот слід витримувати точно. Звуки повинні розділятися лише моментами атаки, тобто часом, протягом якого язик встигає зробити новий удар — притиснувшись до зубів і відійти назад, звільнюючи повітря вихід у трубку флейти. Таке виконання, коли кожен звук видобувається окремо, а тривалість його відережується повністю, називається штрихом нон легато. Здебільшого штрих нон легато в нотному тексті не позначається.

Своєрідною красою відрізняється в техніці гри на флейті штрих легато. Ноти, що позначені лігой, виконуються на одному диханні, тобто атака здійснюється тільки на першу з заликованих нот, як показано у нотних прикладах.

ХРАНЕНИЕ БЛОКФЛЕЙТЫ

После окончания игры блокфлейту следует тщательно протереть изнутри мягкой тряпкой или замшей и положить в футляр.

Необходимо беречь инструмент от падений, ударов, резких колебаний температуры. Помните: самое чувствительное место в инструментах такого типа — заостренный край голосника. Его повреждение приводит к потере звучания.

ОБУЧЕНИЕ ИГРЕ НА БЛОКФЛЕЙТЕ

Успешному усвоению первоначальных навыков игры на блокфлейте способствует последовательность обучения в порядке постепенного усложнения ритмических, тональных, аппликатурных и других задач.

Усвоение каждого звука должно проходить в течение одного-двух уроков; обычно этого достаточно для надежного изучения его аппликатуры.

Чистоты интонирования ученик добивается, меняя силу вдувания воздуха и степень напряжения губных и щечных мышц. Это существенно влияет на высоту, полноту, силу, тембр звука. При увеличении напряжения мускулов звучание повышается, при ослаблении — понижается.

Следует отметить, что эти приемы требуют старательной отработки: если пользоваться ими неумело, они могут привести к передуванию или некачественному звукоизвлечению.

Наиболее доступен для ребенка звук ля первой октавы¹. Он извлекается закрыванием наименьшего количества отверстий: 1-го и 2-го. Для поддерживания инструмента в нужном положении закрывают еще и 6-е отверстие. Сила вдувания воздуха равнациальному выдоху.

Начало выдоха можно образно пояснить ребенку как произнесение шепотом слога «ту». Это так называемая атака звука.

Сперва ученик выдувает звук произвольной длительности, постепенно приближаясь к длительности целой ноты, для которой у маленького флейтиста, как правило, хватает запаса воздуха.

Когда звук ля усвоен, можно приступить к изучению нотных примеров. Длительности нот следует выдерживать точно. Звуки должны разделяться только моментами атаки, то есть временем, в течение которого язык успевает сделать новый удар — прижаться к зубам и отойти назад, освобождая воздух выход в трубку инструмента. Такое исполнение, когда каждый звук извлекается отдельно, а длительность его выдерживается полностью, называется штрихом нон легато. В большинстве случаев штрих нон легато в нотном тексте не обозначается.

Своебразной красотой отличается в технике игры на флейте штрих легато. Ноты, обозначенные лигой, исполняются на одном дыхании, то есть атака осуществляется только на первую из заликованных нот, как показано в нотных примерах.

¹ Блокфлейта (так само, як хроматична сопілка) звучить октавою вище за нотний запис.

¹ Блокфлейта (так же, как хроматическая сопилка) звучит октавой выше нотной записи.